MERIDIAN CRITIC Nr.1 (Volume 22) 2014

Despre receptarea românească a lingvisticii textuale coşeriene

Cristinel MUNTEANU
Universitatea „Constantin Brâncoveanu" din Piteşti, România

Abstract: In this paper I aim at making a survey and commenting on a series of queries regarding the way in which Coseriu's text linguistics has been received in the Romanian academic/scientific circles. The respective queries were expressed by Eugenio Coseriu himself, Nicolae Manolescu, Ioan S. Cârâc and by other specialists. At the same time, I intend to discuss about some possibilities of applying text linguistics, in accordance with the work already written by the famous Romanian linguist.
Keywords: text linguistics, hermeneutics, pragmatics, Eugenio Coseriu, literary text

0. În această lucrare îmi propun să trec în revistă o serie de nedumeriri referitoare la felul în care lingvistica textuală coşeriană a fost receptată în mediul academic/ştiinţific românesc. Nedumeririle în cauză nu-mi aparţin; ele au fost exprimate de Eugeniu Coşeriu însuşi, de Nicolae Manolescu, de Ioan S. Cârâc şi de alţi specialişti avizaţi. (Deocamdată, mă voi mărgini să le amintesc aici doar pe cele ale personalităţilor mai sus nominalizate, însoţindu-le cu unele comentarii) În acelaşi timp, intenţionez să discut despre unele posibilităţi de aplicare a lingvisticii textului, pe linia celor întreprinse de ilustrul teoretician român.

1. Într-un interviu acordat Angelei Furtună în 2001, Coşeriu făcea următoarea constatare: „Bunăoară, Sorin Alexandrescu publică o antologie stilistică în care singura lingvistică textuală ce este total ignorată este tocmai lingvistica mea textuală, iar, în mod absolut regretabil şi chiar scandalos, această antologie apare ca fiind... actuală! În străinătate se produce o revoluţie în lingvistica textuală, iar în România mulţi aşteaptă mai întâi să vadă ce se spune acolo, pentru a urma apoi această cale, prin imitaţie! «Dacă e apreciat în străinătate, atunci îl putem aprecia şi noi», se gândeşte în ţară."[1].

[1] Eugeniu Coşeriu, *„Trebuie să cunoaştem toată tradiţia şi să mergem mai departe de tradiţia limitată pe care o poate avea cultura unei ţări"* [2001], în „Limba română" (Chişinău), XVI, nr. 10, 2006, pp. 7-21 [citatul se află la p. 20].

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

1.1. Într-adevăr, savantul surprindea (şi în continuarea interviului) o dublă atitudine a celor din ţară: pe de o parte, o hiper-critică (nejustificată) când vine vorba de teoriile celor de origine română; pe de altă parte, o păgubitoare lipsă de critică (o hipo-critică) atunci când vine vorba de teoriile celor străini (mai ales când ele provin din Franţa). Este, firește, uşor de identificat culegerea „incriminată" de Coşeriu: anume *Poetică şi stilistică. Orientări moderne* (1972)[2].

1.2. Ne putem întreba, totuşi, dacă editorii respectivei antologii au ignorat în mod voit concepţia lui Coşeriu. Este destul de greu de răspuns. Tezele lui Coşeriu despre tema „limbaj şi poezie", ce constituie nucleul lingvisticii sale textuale, fuseseră susţinute, sub forma unei comunicări, încă din 1968 la un simpozion din Germania (la Konstanz), dar publicate abia în 1971 (într-un volum intitulat *Beiträge zur Textlinguistik*). Poate că Mihail Nasta şi Sorin Alexandrescu nu apucaseră (ori nu avuseseră posibilitatea) să consulte concisa lucrare cu pricina[3], deşi Coşeriu avea grijă să trimită mereu în ţară extrase cu rezultatele muncii sale. În altă ordine de idei, în urma „dezgheţului" din acei ani, Coşeriu revenise în România în 1971 (o făcuse şi în 1968, la un congres internaţional), printre altele şi pentru a primi titlul de *doctor honoris causa* conferit de Universitatea din Bucureşti, deci menţionarea numelui său într-un atare volum n-ar fi reprezentat o problemă pe atunci.

1.3. Mai trebuie spus că Eugeniu Coşeriu recunoscuse, încă din 1955, existenţa unei lingvistici a textului *in nuce* în cadrul *stilisticii literare* sau a *stilisticii vorbirii* (cum era numită uneori). De altfel, în lingvistica mondială, el folosise pentru prima oară termenul de „lingvistică a textului" (*lingüística del texto*) în studiul *Determinación y entorno* (scris în 1955 şi publicat, în 1957, în revista „Romanistisches Jahrbuch")[4]. Prin aceasta, lingvistul de origine română avea în vedere, în special, stilistica practicată, mai întâi, de Leo Spitzer şi, ulterior, de o serie de lingvişti din Germania şi din ţările romanice (din mediul italian îl amintea, în primul rând, pe Antonino Pagliaro a cărui *critica semantica* ar trebui înţeleasă şi ca o lingvistică a textului *ante litteram*), considerând că stilistica literară nu este altceva decât forma actuală a retoricii antice.

1.4. În fine, revenind la chestiunea receptării, dacă mă gândesc şi la faptul că măcar studiul *Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar* putea fi găsit şi citit şi în România de cei interesaţi, înclin să cred că mâhnirea lui Coşeriu era, întrucâtva, îndreptăţită.

2. În cele ce urmează, prefer să citez *in extenso* dintr-un editorial, destul de recent, scris de Nicolae Manolescu: „Cu aproape douăzeci de ani în urmă, Eugen

---

[2] Datele complete sunt: *Poetică și stilistică. Orientări moderne*, Prolegomene şi antologie de Mihail Nasta şi Sorin Alexandrescu, Bucureşti, Editura Univers, 1972.

[3] Pentru traducerea românească, vezi Eugeniu Coşeriu, *Teze despre tema „limbaj și poezie"* [1971], în Idem, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Antologie, argument, note, bibliografie şi indici de Dorel Finaru, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2009, pp. 161-166.

[4] Pentru versiunea românească, *Determinare și cadru. Două probleme ale unei lingvistici a vorbirii*, vezi Eugeniu Coşeriu, *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*, Ediţie în limba română de Nicolae Saramandu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, pp. 287-329.

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

Coşeriu a ţinut la Iaşi câteva lecţii, publicate apoi în *Prelegeri şi conferinţe*, un supliment al «Anuarului de Lingvistică şi Istorie Literară» editat de Institutul «A. Philippide». Am comentat-o pe cea intitulată *Limbajul poetic* în «România literară», nr. 41 din 1994. Nu îmi amintesc să mai fi citit alte comentarii despre conferinţele marelui lingvist, emigrat după război în Germania [după o şedere de 12 ani în Uruguay; nota mea, Cr.M.], unde l-am întâlnit în 1967 prin intermediul lui Paul Miron. Lipsa de ecou a unor astfel de lucruri nu e la noi neapărat excepţională. Aş spune că, din contra, e cât se poate de obişnuită. Toate conferinţele lui Eugen Coşeriu de la Universitatea «Alexandru Ioan Cuza» din anii 1992-1993 meritau atenţie şi o reeditare într-un tiraj care să le facă accesibile celor interesaţi de limbă şi de literatură. Pe mine mă reţinuse conferinţa despre limba poeziei, deoarece tema îmi era familiară de pe vremea când scrisesem micul studiu *Despre poezie*. Am dat recent peste broşura tipărită de filologii ieşeni şi m-am gândit că n-ar fi rău să scriu încă o dată despre acest articol. În *Despre poezie* susţineam ideea că, dacă nu există nimic în poezie care să nu fi existat înainte în limbă, nu există nimic în limbă care să dea naştere de la sine poeziei. Eugen Coşeriu are o idee mai simplă şi mai atrăgătoare şi, chiar dacă nu mă simt pregătit să renunţ la a mea, vreau s-o «popularizez» pe a lui, poate şi fiindcă n-o cred neapărat opusă ideii mele."[5].

2.1. Amplul fragment pe care tocmai l-am reprodus mă scuteşte de unele comentarii. De altfel, aş remarca şi concordanţa punctelor de vedere ale lui Coşeriu şi Manolescu şi în alte privinţe, cu referire la literatură (aspecte pe care mi-am propus să le înfăţişez cândva într-un material aparte[6]). Că Manolescu preţuia concepţia stilistică a lui Coşeriu se vădeşte indirect şi din faptul că în primul (şi unicul) număr al revistei „Studii culturale" (pe care criticul român o şi prefaţează în calitatea sa de director) este publicată versiunea românească a unui important articol coşerian, în care teoria în cauză este pusă efectiv la lucru în analiza unei poezii de Kavafis: *Die Ausdrucksliücke als Ausdrucksverfahren (Textlinguistische Übung zu einem Gedicht von Kavafis)*[7]. De asemenea, nu-i lipsit de relevanţă să notez că şi traducerea românească a *Tezelor despre tema „limbaj şi poezie"* s-a tipărit prima dată, în 1995, în paginile revistei „România literară"[8], condusă (şi în acea vreme) de Manolescu.

2.2. Presupun că astăzi Nicolae Manolescu ar fi mulţumit să afle (dacă nu va fi aflat deja) că *Textlinguistik*, cursul de lingvistică textuală predat de Coşeriu la sfârşitul anilor '70 studenţilor de la Universitatea din Tübingen a apărut, în cele din urmă, şi în limba română, graţie traducerii efectuate de Eugen Munteanu şi de Ana-Maria

---

[5] Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, în „România Literară", nr. 1, 2012, p. 1.

[6] Nu e mai puţin adevărat că există şi puncte în care cei doi se despart. Pentru unele dintre acestea, vezi cele două articole ale mele: *Un Orfeu al limbii române*, în „Limba română", Chişinău, anul XIX, nr. 1-4, 2009, pp. 37-41, şi *Cu Eugeniu Coşeriu despre literatură, istorie şi politică*, în „Limba română", Chişinău, anul XXII, nr. 9-10, 2012, pp. 17-25.

[7] Eugenio Coseriu, *Lipsa de exprimare ca mijloc de exprimare (exerciţiu lingvistic* [= *de lingvistică textuală*, n.m. C.M.] *pe marginea unei poezii de Kavafis)* [1987], în „Studii culturale" (Fundaţia Culturală Română, Bucureşti), nr. 1, 2000, pp. 133-146 [traducere din germană de Raluca Truşcanu].

[8] În traducerea lui Dorel Finaru (realizată după versiunea spaniolă), textul a apărut în „România literară", nr. 41, 1995, p. 11.

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

Prisacaru[9]. Mai mult decât atât, bănuiesc că ar găsi îmbucurătoare şi informaţia că volumul *Prelegeri şi conferinţe*, ce cuprinde şi lecţia despre limbajul poetic, va fi re-publicat, nu peste multă vreme, într-o ediţie critică[10].

3. Într-un consistent tratat de semiotică (din 2003), în partea rezervată pragmaticii, profesorul Ioan S. Cârâc, bun cunoscător al doctrinei lui Coşeriu, sublinia însemnătatea lingvisticii textuale coşeriene inclusiv pentru domeniul pragmaticii lingvistice[11], arătându-se surprins că o atare concepţie nu beneficiază de atenţia cuvenită, specialiştii români alegând să meargă pe alte drumuri: „...teoria coşeriană [...] este superioară teoriei soţilor Reboul-Moeschler [...]. Şi totuşi, *La pragmatique aujourd'hui* a fost tradusă în limba română, dar *Textlinguistik* nu."[12]. După cum am văzut deja (*supra*, 1.1.), şi Coşeriu remarcase o atare atitudine, aşa că nu mai insist asupra ei.

3.1. Cu privire la relaţia dintre lingvistica textuală coşeriană şi pragmatică (aceasta din urmă în sensul de pragmatică lingvistică/pragmalingvistică, şi nu de pragmatică logică), consider că asistăm la o serie de neînţelegeri (pe care nu le pot trata aici decât foarte succint[13]). Neînţelegerile nu îi aparţin, desigur, profesorului Ioan S. Cârâc, ci altora. Se ştie că Eugeniu Coşeriu nu avea o părere prea bună despre pragmatică[14], respingând cu fermitate opiniile unora după care lingvistica sa textuală ar fi tot „pragmatică". În realitate, concepţia sa integralistă (care are şi meritul întâietăţii cronologice, cel puţin ca „lingvistică a vorbirii") incorporează direcţiile actuale ale pragmalingvisticii[15]. Iată de ce o lucrare (destul de modestă, pe ansamblu) precum cea scrisă de Carmen Păduraru, *Eugeniu Coşeriu. Contribuţii la pragmatica lingvistică* (Editura Lumen, Iaşi, 2009), trădează încă din titlu o relaţionare (sau încadrare) greşită. Nu este singura. Chiar în mediul nemţesc, un cercetător de talia lui Andreas Gardt îl reţine pe Coşeriu (într-o panoramă a lingvisticii germane din secolul al XX-lea[16]) doar ca

---

[9] Vezi Cristinel Munteanu, *Lingvistica textului ca hermeneutică a sensului* [recenzie la Eugeniu Coşeriu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*, Ediţie îngrijită de Jörn Albrecht, Versiune românească şi index de Eugen Munteanu şi Ana-Maria Prisacaru, cu o postfaţă de Eugen Munteanu, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2013], în „Limba română", Chişinău, anul XXIV, nr. 2, 2014, pp. 225-228.

[10] La respectiva ediţie critică a prelegerilor ieşene lucrez chiar în momentul de faţă. Am acceptat să fac acest lucru (motivat şi de o idee mai veche de-a mea) la invitaţia profesorului Eugen Munteanu şi a conducerii Editurii Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi.

[11] Vezi Ioan S. Cârâc, *Teoria şi practica semnului*, Iaşi, Editura Institutul European, 2003, pp. 541-545.

[12] *Ibidem*, p. 545. Cartea la care se face referire este: Anne Reboul, Jacques Moeschler, *Pragmatica, azi. O nouă ştiinţă a comunicării*, Traducere din limba franceză de Liana Pop, Cluj, Editura Echinox, 2001 [vers. orig.: *La pragmatique aujourd'hui. Un nouvelle science de la communication*, Paris, Editions du Seuil, 1998].

[13] Pentru mai multe detalii, vezi Cristinel Munteanu, *Lingvistica integrală coşeriană. Teorie, aplicaţii şi interviuri*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2012, pp. 337-338.

[14] Vezi, de pildă, Ricardo Mairal, Pedro Santana, *Entrevista a Eugenio Coseriu*, în „Cuadernos de investigación filológica", T. XVI, fasc. I şi II, 1990, p. 166.

[15] Pentru superioritatea lingvisticii textuale coşeriene în raport cu pragmatica şi cu analiza discursului (pe care le integrează), vezi cele spuse de Óscar Loureda într-un interviu (publicat în „Texto!", juillet 2007, vol. XII, nº 3, http://www.revue-texto.net).

[16] Andreas Gardt, *Geschichte der Sprachwissenschaft in Deutschland: vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert*, Berlin – New York, De Gruyter, 1999, în partea finală a cărţii. Pe de altă parte, Jörn Albrecht, editorul german al

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

reprezentant al... pragmaticii, luând în consideraţie, din întreaga operă coşeriană, numai cărţile/cursurile *Textlinguistik* şi *Sprachkompetenz*!

3.2. Un reputat universitar ieşean (de altminteri, destul de familiarizat cu lingvistica integrală) s-a arătat, în mai multe rânduri, intrigat de faptul că – în pofida atitudinii de care vorbeam mai sus – însuşi Coşeriu utilizează termenul *pragmatic* în unele analize (de pildă, savantul spune că discursul lui Antonius din actul al III-lea al piesei *Iulius Cezar* de Shakespeare „este un discurs pragmatic perfect" sau „este un discurs, din punct de vedere pragmatic, perfect", fiindcă „îşi atinge scopul"[17]), apreciind că se poate ajunge la o împăcare a lingvisticii textului cu pragmalingvistica[18]. În plus, s-a mai adus şi argumentul că până şi o importantă elevă a lui Coşeriu (din cercul discipolilor preferaţi), Brigitte Schlieben-Lange, s-a ocupat de pragmatică încă din anii'70 (publicând în 1975 o carte intitulată *Linguistische Pragmatik*; ulterior şi alte lucrări din aceeaşi sferă). Or, dacă regretata Schlieben-Lange (succesoarea lui Coşeriu la catedra de la Tübingen) a urmat această cale, ar rezulta că teoreticianul român (printr-un fel de aprobare tacită a activităţii elevei sale) nu ar fi fost nici el atât de refractar la o asemenea direcţie de cercetare...

La toate aceste „argumente", aş contrapune câteva observaţii:

(a) Când Coşeriu utilizează determinantul *pragmatic* în situaţii cum este cea invocată mai sus (în sintagma „discurs pragmatic"), are în vedere limbajul ca *logos pragmatic* (ca *lógos pragmatikós*, în terminologia lui Aristotel), adică „uzul limbii ca formă de acţiune", ceea ce înseamnă că lingvistul român întrebuinţează termenul în accepţia sa originară, etimologică, netrădând efectul vreunei influenţe dinspre disciplina pragmaticii lingvistice.

(b) Nu se poate vorbi de o împăcare/conciliere între lingvistica textuală şi pragmalingvistică din simplul motiv că cele două orientări/discipline nu sunt contrare, ci (luând în considerare obiectul lor şi distincţiile fundamentale) se găsesc într-un raport de incluziune (cea de-a doua fiind cuprinsă în cea dintâi). Cu totul altceva este să vorbeşti de o „împăcare" în sens coşerian, ca aceea în care savantul român reuşeşte să împace într-o viziune unitară şi coerentă sistematicitatea saussuriană cu energismul humboldtian.

(c) După cum se cunoaşte (şi după cum o afirmă chiar Magistrul), Coşeriu nu şi-a „asuprit" niciodată interlocutorii cu adevărul său, cultivând în rândul discipolilor săi

---

cursului coşerian de lingvistică textuală, în prefaţa celei de-a treia ediţii a *Lingvisticii textului* (apărută în 1994), îi mulţumeşte lui A. Gardt pentru ajutorul dat (adică pentru faptul de a fi citit *Textlinguistik* de pe poziţia unei alte orientări lingvistice).

[17] Eugeniu Coşeriu, *Universul din scoică* [1998 şi 2001], Interviuri realizate de Gheorghe Popa, Maria Şleahtiţchi şi Nicolae Leahu, Chişinău, Editura Ştiinţa, 2004, p. 14. Firește, Coşeriu nu uită să precizeze că un atare discurs „este un discurs pragmatic perfect, ca discurs al lui Antonius, şi este un discurs estetic perfect, ca discurs al lui Shakespeare" (*ibidem*, pp. 14-15).

[18] Vezi (ca una dintre încercările de acest tip) Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Luminiţa Botoşineanu, *Considerarea „spaţiului pragmatico-discursiv" în analiza de tip „lingvistica textului" (o încercare de conciliere)* [comunicare prezentată la cea de-a XII-a ediţie a Simpozionului Internaţional anual al Institutului de Filologie Română „A. Philippide", *Integrare europeană/ identitate naţională; plurilingvism/ multiculturalitate – limba şi cultura română: evaluări, perspective* (Iaşi, 25-26 septembrie 2013)].

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

o reală independenţă în gândire. Prin urmare, dacă vreun elev (în timpul sau după terminarea „uceniciei") dorea să se ocupe de un domeniu lingvistic oarecare (inclusiv de pragmatică), avea toată libertatea să o facă. Numai că – dat fiind faptul că Eugeniu Coşeriu a scris despre atâtea aspecte ale limbajului, iar discipolii săi nu aveau întotdeauna preocupări la fel de diverse – se întâmpla uneori ca până şi discipolilor celor mai fideli să le scape anumite contribuţii aparţinând Profesorului. În mod cert, unele dintre acestea i-ar fi putut călăuzi mai bine în demersurile lor, după cum o arată şi relatările de mai jos.

(c_1) Bunăoară, Johannes Kabatek obişnuieşte să rememoreze, ori de câte ori are ocazia, momentul în care a redactat un referat despre problema interferenţelor lingvistice, ignorând sfatul lui Coşeriu de a citi şi articolul său referitor la respectiva chestiune. Când a mers, ulterior, să citească materialul în cauză, Kabatek a fost, pe de o parte, cuprins de ruşine, fiindcă la Coşeriu problema era tratată mult mai clar, pe de altă parte, mândru, deoarece rezolvase şi el problema într-o manieră similară celei a lui Coşeriu (deci, căpătase astfel dovada că gândea într-un mod coşerian)[19].

(c_2) Este posibil, aşadar, ca nici Brigitte Schlieben-Lange (specializată îndeosebi în domeniul romanisticii) să nu fi fost tocmai la curent cu ideile lui Coşeriu despre pragmatică şi despre raporturile acesteia cu lingvistica sa textuală (mai ales că, în vremea în care Schlieben-Lange se ocupa de pragmatică, *Textlinguistik* nici nu se publicase). Firește, ceea ce spun aici este numai o ipoteză, dar – în legătură cu aceeaşi elevă – nu trebuie să trecem cu vederea că însuşi Coşeriu a povestit două întâmplări anecdotice, care ne demonstrează că roadele muncii lui (în special cele din perioada uruguayană) sau ideile sale lingvistice nu erau întotdeauna cunoscute de colaboratorii germani mai apropiaţi. Aşa se face că Brigitte Schlieben-Lange a avut parte, destul de târziu, de două surprize semnificative: (α) o dată, pregătind (pentru congresul de la Quebec) o comunicare despre noţiunea de corectitudine lingvistică, a aflat de la Coşeriu că acesta redactase încă din anii '50 o amplă lucrare intitulată *El problema de la corrección idiomática* (citind materialul, fosta elevă şi-a exprimat uimirea astfel: „cum se poate să aveţi un manuscris aşa de important şi să nu-l fi publicat deja?!")[20]; (β) altă dată, având nelămuriri cu privire la problema referenţialităţii numelor proprii, a primit de la Coşeriu spre lectură un alt manuscris masiv, *Teoría lingüística del nombre propio* (datând din 1955), faţă de care a avut o reacţie similară: „E atât de clar, e ca o iluminare!"[21].

Îi va fi împărtăşit oare Coşeriu elevei în cauză şi opiniile sale privitoare la pragmatică? Nu ştiu. E posibil. În orice caz, m-aş feri să invoc activitatea unui discipol coşerian ca argument al apropierii Profesorului de o anume direcţie sau concepţie lingvistică...

---

[19] Vezi Johannes Kabatek, *„Coşeriu ne-a învăţat un mod de gândire"* (interviu realizat de Adriana Maria Robu), în „Dacia literară", nr. 7-8, 2013, pp. 32-41 (relatarea se găseşte la p. 40).

[20] Vezi *Lingvistica integrală*, Interviu cu Eugeniu Coşeriu realizat de Nicolae Saramandu, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996, p. 20.

[21] Vezi J. Kabatek, interviul citat, p. 40.

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

4. În capodopera *Lingvistica textului* (*Textlinguistik*), având la bază, după cum am precizat, cursurile ţinute în anii '70 la Universitatea din Tübingen, Coşeriu îşi prezintă şi ilustrează concepţia personală despre lingvistica textului, pe care o vede ca *hermeneutică a sensului, adică interpretare sau revelare sistematică fundamentată a conţinutului textului/discursului*. Accepţia pe care o dă Coşeriu «sensului» este foarte importantă pentru înţelegerea teoriei sale, întrucât, în viziunea sa, conţinutul lingvistic este de trei tipuri: *desemnarea* (adică referinţa la realitatea extraverbală, la lucruri, stări de lucruri şi ideile sau opiniile despre acestea), *semnificat* (conţinutul dat exclusiv *de* şi *prin* limbă) şi *sensul* (conţinutul unui act de vorbire concret, text sau discurs). Planul sensului este *dublu semiotic*: pe de o parte, semnele semnifică ceva (în limbă) şi desemnează ceva (ca „extralingvistic") şi, pe de altă parte, semnificatul şi desemnarea funcţionează la rândul lor ca „semnificant" pentru un conţinut de ordinul al doilea, care este tocmai sensul. În consecinţă, Cervantes, de pildă, nu vorbeşte despre Don Quijote, ci, cu ajutorul/prin intermediul lui Don Quijote (devenit *simbol*), vorbeşte despre „acel ceva" care constituie sensul romanului. Aceste distincţii capitale şi multe alte idei şi exemple seducătoare demonstrează că în *Textlinguistik* Coşeriu articulează o concepţie coerentă şi unitară, construind o veritabilă lingvistică integrală a textului literar, o teorie ale cărei beneficii sunt evidente.

Cineva ar putea să întrebe acum: De ce se afirmă că lingvistica textuală coşeriană include între liniile sale şi obiectul pragmaticii, când, de fapt, se vede foarte limpede că *Textlinguistik* vizează preponderent textele literare, adică literatura artistică?[22] Nu este o pretenţie cam exagerată? De ce numai beletristică, şi nu şi alte tipuri de texte? Să fie acesta un semn că lingvistica textului elaborată de Coşeriu nu poate fi aplicată şi altor specii discursive? În continuare, încerc să ofer unele răspunsuri.

4.1. Se ştie de ce Coşeriu socoteşte limbajul poetic atât de important: întrucât acesta reprezintă terenul tuturor posibilităţilor/virtualităţilor lingvistice, adică locul în care se realizează funcţionalitatea deplină a limbajului în general. Dacă vrei să întemeiezi o solidă lingvistică a textului, atunci textul literar constituie adevărata piatră de încercare. Cât priveşte celelalte tipuri de texte, Coşeriu susţine în mod explicit, chiar în *Textlinguistik*, că teoria sa poate fi întrebuinţată şi în analiza acestora.

4.2. În afară de *Textlinguistik*, există şi alte contribuţii teoretice coşeriene (articole, studii, conferinţe) în care se urmăreşte, din perspectiva aceleiaşi lingvistici textuale, stabilirea specificului altor discursuri decât cel poetic. Astfel, Coşeriu determină în ce constă esenţa rugăciunii, a discursului informativ în raport cu cel literar, a discursului jurnalistic în raport cu cel istoric, a discursului politic ş.a.m.d.[23].

4.3. Ar putea părea că lingvistica textuală coşeriană, concepută mai ales pentru analiza textului literar, este un instrument de lucru mult prea rafinat ca să fie folosit în

[22] Pe de altă parte, şi pragmatica se poate ocupa (cu mijloacele pe care le posedă) de textele literare. Nu menţionez aici decât două exemple foarte cunoscute: Dominique Maingueneau, *Pragmatique pour le discours littéraire* (1990; în trad. rom. în 2007), şi Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Narațiune și dialog în proza românească: elemente de pragmatică a textului literar* (1991).

[23] Cele mai multe dintre aceste contribuţii se găsesc adunate în Eugenio Coseriu, Óscar Loureda Lamas, *Lenguaje y discurso*, Pamplona, EUNSA, 2006.

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

alte zone, de pildă în cazul limbajului medical sau în cazul discursului publicitar ş.a.m.d. Nu ar fi aceasta (fie-mi permisă comparaţia vulgarizatoare) ca şi cum ai încerca să cureţi cartofi utilizând un bisturiu? Lucrurile nu stau deloc aşa. Pentru Coşeriu, lingvistica textului rămâne o hermeneutică a sensului susceptibilă de a fi aplicată oricărui act de comunicare concretă. Am menţionat deja (vezi *supra*, 2.1.) o aplicaţie exemplară (subintitulată „exerciţiu de lingvistică textuală") făcută de Coşeriu în cazul unei poezii de Kavafis (ca *lógos poietikós*). Dar trebuie spus că şi analiza unei formule „pragmatice" (ca *lógos pragmatikós*), cum este *torna, torna, fratre*[24], şi cercetarea unei expresii obscure din opera lui Aristotel (ca *lógos apophantikós*), cum este *to hén semaínein*[25], constituie tot atâtea dovezi ale aplicabilităţii ideilor coşeriene la diverse tipuri de texte (şi demonstrând, totodată, importanţa excepţională a distincţiei tripartite în planul conţinutului: *desemnare – semnificaţie – sens*[26]). Prin urmare, şi discursul medical, şi cel publicitar etc. pot fi studiate din acest punct de vedere cu maxim de profit, beneficiind de toate achiziţiile conceptuale ale lingvisticii textuale: cadrele şi contextele delimitate de Coşeriu, funcţiile evocative ş.a.m.d.

5. În concluzie, reafirm că lingvistica textuală coşeriană nu este un „bisturiu" bun de „disecat" doar textele literare. Tocmai pentru că este un instrument de mare finețe, ea reprezintă, la rigoare, un *organon* potrivit fiecărui tip de text. Rămânând pe terenul analogiilor, aş zice, mai degrabă, că teoria lui Coşeriu, întrebuinţată în mod inteligent, are „ac de cojocul" oricărui text/discurs[27].

---

[24] Vezi Eugenio Coseriu, ***Theophylactus, II, 15****. O contribuţie la clarificarea* ***lui τόρνα, τόρνα, φράτρε*** [1983], în „Limba română" (Chişinău), Anul II, nr. 1, 1992, pp. 51-62 [traducere din germană de Eugen Munteanu].

[25] Vezi Eugenio Coseriu, ***το □ ν σημαίνειν****. Bedeutung und Bezeichnung bei Aristoteles* [1979], în Eugenio Coseriu, *Der Physei-Thesei-Streit. Sechs Beiträge zur Geschichte der Sprachphilosophie*, Herausgegeben von Reinhard Meisterfeld, Tübingen, Gunter Narr Verlag, 2004, pp. 63-71.

[26] Pentru a arăta că acelaşi enunţ poate avea sensuri diferite în funcţie de tipul de discurs în care se prezintă, Coşeriu obişnuia să apeleze la celebra propoziţie *Socrate este muritor*, care, după caz, poate fi concluzia unui silogism (în logosul apofantic) ori un avertisment adresat Xantipei, ca să-l menajeze pe Socrate (în logosul pragmatic) sau un vers dintr-o elegie, ilustrând tema perisabilităţii/fragilităţii fiinţei umane (în logosul poetic).

[27] Dacă ne gândim şi la etimologia termenului *text* (< lat. *textus* 'ţesătură') sintagma finală nu pare prea deplasată. Nu am la îndemână acum cartea istoricului Gh. Ghibănescu, *Din traista cu vorbe* (formată din două volume numite „desăgi"), dar cred că memoria nu mă înşală în ceea ce priveşte datele esenţiale. Acolo am găsit, cu mai bine de un deceniu în urmă, o explicaţie privind originea expresiei *a avea ac de cojocul cuiva*: pe vremuri, cojoacele bine lucrate şi frumos împodobite constituiau un motiv de mândrie pentru deţinători. La un moment dat, cojocarii ajunseseră în situaţia de a trebui să coasă ornamente complicate pe cojoacele aduse ori comandate de clienţi. Întrucât unele modele de cojoace necesitau deja nişte ace speciale, cojocarul care „avea ac" de/pentru cojocul solicitat devenise destul de greu de găsit.

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

Bibliografie

Cârâc, Ioan S., *Teoria și practica semnului*, Iaşi, Editura Institutul European, 2003, pp. 541-545.

Coşeriu, Eugeniu, *„Trebuie să cunoaștem toată tradiția și să mergem mai departe de tradiția limitată pe care o poate avea cultura unei țări"* [2001], în „Limba română" (Chişinău), XVI, nr. 10, 2006, pp. 7-21.

Coşeriu, Eugeniu, *Teze despre tema „limbaj și poezie"* [1971], în Idem, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Antologie, argument, note, bibliografie şi indici de Dorel Finaru, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2009, pp. 161-166.

Coşeriu, Eugeniu, *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*, Ediţie în limba română de Nicolae Saramandu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, pp. 287-329.

Coşeriu, Eugeniu, *Universul din scoică* [1998 şi 2001], Interviuri realizate de Gheorghe Popa, Maria Şleahtiţchi şi Nicolae Leahu, Chişinău, Editura Ştiinţa, 2004.

Coseriu, Eugenio, ***Theophylactus, II, 15**. O contribuție la clarificarea **Iui τόρνα, τόρνα, φράτρε*** [1983], în „Limba română" (Chişinău), Anul II, nr. 1, 1992, pp. 51-62 [traducere din germană de Eugen Munteanu].

Coseriu, Eugenio, ***το ἕν σημαίνειν**. Bedeutung und Bezeichnung bei Aristoteles* [1979], în Eugenio Coseriu, *Der Physei-Thesei-Streit. Sechs Beiträge zur Geschichte der Sprachphilosophie*, Herausgegeben von Reinhard Meisterfeld, Tübingen, Gunter Narr Verlag, 2004, pp. 63-71.

Coseriu, Eugenio, Lamas, Óscar Loureda, *Lenguaje y discurso*, Pamplona, EUNSA, 2006.

Dumistrăcel, Stelian, Hreapcă, Doina Botoşineanu, Luminiţa, *Considerarea „spațiului pragmatico-discursiv" în analiza de tip „lingvistica textului" (o încercare de conciliere)* [comunicare prezentată la cea de-a XII-a ediţie a Simpozionului Internaţional anual al Institutului de Filologie Română „A. Philippide", *Integrare europeană/ identitate națională; plurilingvism/ multiculturalitate – limba și cultura română: evaluări, perspective* (Iaşi, 25-26 septembrie 2013)].

Kabatek, Johannes, *„Coșeriu ne-a învățat un mod de gândire"* (interviu realizat de Adriana Maria Robu), în „Dacia literară", nr. 7-8, 2013, pp. 32-41.

Mairal, Ricardo, Santana, Pedro, *Entrevista a Eugenio Coseriu*, în „Cuadernos de investigación filológica", T. XVI, fasc. I şi II, 1990.

Gardt, Andreas. *Geschichte der Sprachwissenschaft in Deutschland: vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert*, Berlin – New York, De Gruyter, 1999.

Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, în „România Literară", nr. 1, 2012.

Munteanu, Cristinel, *Un Orfeu al limbii române*, în „Limba română", Chişinău, anul XIX, nr. 1-4, 2009, pp. 37-41.

Munteanu, Cristinel, *Cu Eugeniu Coșeriu despre literatură, istorie și politică*, în „Limba română", Chişinău, anul XXII, nr. 9-10, 2012, pp. 17-25.

Eugenio Coseriu, *Lipsa de exprimare ca mijloc de exprimare (exercițiu lingvistic* [= *de lingvistică textuală*, n.m. C.M.] *pe marginea unei poezii de Kavafis)* [1987], în „Studii culturale" (Fundaţia Culturală Română, Bucureşti), nr. 1, 2000, pp. 133-146 [traducere din germană de Raluca Trușcanu].

Munteanu, Cristinel, *Lingvistica textului ca hermeneutică a sensului* [recenzie la Eugeniu Coşeriu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*, Ediţie îngrijită de Jörn Albrecht, Versiune românească şi index de Eugen Munteanu şi Ana-Maria Prisacaru, cu o

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)

postfaţă de Eugen Munteanu, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2013], în „Limba română", Chişinău, anul XXIV, nr. 2, 2014, pp. 225-228.

Nasta, Mihail, Alexandrescu, Sorin. *Poetică şi stilistică. Orientări moderne*, *Prolegomene şi antologie*, Bucureşti, Editura Univers, 1972.

BDD-A8393 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:37 UTC)